

EKONOMIJA

Prof. dr Miodrag Paspalj

Prof. dr Nebojša Pušara

2020/2021

II DEO

2.1

MIKROEKONOMIJA

GLAVA 1

UVOD U MIKROEKONOMIJU

GLAVA 2

OSNOVNI EKONOMSKI SISTEMI

GLAVA 1

UVOD U MIKROEKONOMIJU

Veliki doprinos razvoju mikroekonomije dao je

Alfred Maršal (1842-1924)

dugogodišnji profesor ekonomije na kembričkom univerzitetu i smatra se osnivačem Kembričke škole ekonomske misli koja se još naziva i neoklasična škola.

Mikroekonomija

proučava privredne subjekte (domaćinstva i preduzeća) sa stanovišta troškova proizvodnje, formiranja i raspodele profita, formiranja cena, proizvodnje i distribucije roba i usluga itd.

Privredni subjekti
(domaćinstva i preduzeća)

bave se

proizvodnjom i potrošnjom ekonomskih dobara
i stupaju u nužne, složene međusobne
ekonomske, tržišne i netržišne odnose.

Mikroekonomija
težište svojih istraživanja

iskazuje u

analizi privrednih subjekata i tržišnih aktera.

Mikroekonomija

izučava

individualne odluke i njihove donosioce
(domaćinstva, potrošače, preduzeća itd.),

razmatra

njihove ekonomske reakcije,
alternativne mogućnosti odlučivanja i
karakteristike ekonomskog ponašanja

koja se mogu uopštavati.

U osnovi mikroekonomske analize je
individualizam
s obzirom da se to
načelo
smatra bitnim
za slobodu čoveka u ekonomskoj sferi.

Pri tome,
pojedinci (domaćinstva) se posmatraju
kao potrošači
(na osnovu čijih se preferencija obrazuju
skale tražnje za konačnim dobrima).

Drugo bitno načelo filozofije mikroekonomije,
je da su resursi
(sa kojima se proizvode potrošna dobra i proizvodna dobra)
po pravilu oskudni (retki)
u odnosu na želje,
odnosno,
drugim rečima postoji uvek raskorak između
želja (potreba) i mogućnosti.

Na tom načelu, mikroekonomija
definiše kriterijume poslovanja i ponašanja,
a to su
racionalnost i efikasnost.

GLAVA 2

OSNOVNI EKONOMSKI SISTEMI

Centralno mesto u ekonomskoj nauci imaju ekonomski sistemi kroz koje se izražava i odvija privredni život u datom društvu.

Ekonomski sistemi predstavljaju
kombinaciju institucija,

koje pojedinačna društva uspostavljaju, razvijaju i koriste u rešavanju ekonomskih problema i iznalaženju odgovora na pitanja u procesu društvene reprodukcije (proizvodnje, razmene, raspodele i potrošnje).

Ekonomski sistemi treba da nam pomognu u rešavanju
tri osnovna ekonomskih problema:

ŠTA (what)?

Koja dobra (output) treba da se proizvode i u kom obimu?
(Npr. mnogo potrošnih dobara, a mali broj investicionih dobara).

KAKO (how)?

Kako i ko će da ih proizvodi sa kojim resursima (inputima) i
sa kojim tehnologijama?
(Npr. mala privreda ili velike organizacije, ručna izrada ili masovna
proizvodnja, velike privatne organizacije ili velika državna
preduzeća).

ZA KOGA ?

Kome su ta dobra potrebna?

Za koga da se dobra (outputi) proizvode i
kako da se to raspodeli?

U jednostavnim društvima ovaj problem se rešava
običajima i tradicijom.

U razvijenim društvima postoje
komandne (planske) ekonomije,
tržišne ekonomije i
tzv. „mešane ekonomije“,
odnosno veliki ekonomski sistemi.

PRIVEDNI SISTEM

POJAM I KARAKTERISTIKE

Privredne aktivnosti realizuju se u okviru privrednog sistema.

Pri tome,

privredne aktivnosti su organizovane u različite
organizacione oblike.

Osnovni organizacioni oblik privredne aktivnosti je
preduzeće.

Privredni ekonomski sistem obično je određen
na nivou države, odnosno nacije.

U tom smislu, privredni sistemi zemalja često su različiti,
što dodatno usložnjava njihovu privrednu saradnju,
ali danas su ipak ekonomski sistemi svih zemalja
u manjoj ili većoj meri otvoreni jedni prema drugima.

Za savremene privredne sisteme karakteristična je formalna samostalnost nosilaca privrednih aktivnosti, ali sa druge strane, i neophodnost povezivanja, kao uslova za obezbeđenje dugoročnog uspeha.

Kada je reč o povezivanju nosilaca privredne aktivnosti, potrebno je fokusirati se na dva najznačajnija aspekta, a to su:

- Tržišna privreda
- Državna intervencija.

Slobodno tržište možda najbolje reguliše odnose učesnika na tržištu. Međutim, s druge strane, sve složeniji odnosi između privrednih subjekata stvaraju potrebu da se svesno i planski utiče na proces društvenog i privrednog razvoja od strane državnih organa.

Može se reći da privredni sistem u savremenim uslovima karakterišu sledeći

osnovni elementi privrednog sistema:

1. Vlasništvo nad sredstvima za proizvodnju,
2. Preduzeće,
3. Robno-novčana privreda,
4. Tržište radne snage,
5. Državna intervencija,
6. Maksimiranje profita.

Privreda je jedan od najsloženijih i za upravljanje najkomplikovaniji deo društva.

Privreda kao veliki ekonomski sistem odlikuje se sledećim karakteristikama:

dinamičnost,
složenost,
stohastičnost i
hijerarhijsko ustrojstvo.

Dinamičnost

velikog ekonomskog sistema proizilazi iz činjenice da se svi elementi u sistemu (varijable) menjaju brže ili sporije u određenom vremenu, a promene predstavljaju proces razvoja.

Složenost

velikog ekonomskog sistema se zasniva na velikom broju elemenata iz kojih se on sastoji.

Složenost privrede se povećava i uticajem iz okruženja (interno i eksterno).

Interno okruženje privrede su podsistemi koji egzistiraju u isto vreme u državi (politički, obrazovni, naučni i dr. sistemi).

Stohastičnost

je karakteristika velikog ekonomskog sistema koja znači nemogućnost predviđanja svih promena u sistemu (što je sistem složeniji i dinamičniji to je veći rizik da izmakne kontroli ili skrene sa željenog pravca kretanja).

Hijerarhijsko ustrojstvo

velikog ekonomskog sistema proizilazi iz različitih nivoa na kome se nalaze pojedini sistemi i podsistemi (različita težina donošenja odluka kod pojedinih nivoa, različite posledice).

Hijerarhijski odnosi zahtevaju poštovanje prioriteta u donošenju odluka.

KOMPONENTE PRIVREDNOG SISTEMA

Načelno, sistemi se mogu grupisati u:

Prirodne

funkcionišu u skladu sa prirodnim zakonitostima,

Tehničke

funkcionišu u skladu sa tehničkim zakonitostima,

Organizacione

funkcionišu kao kombinacija prirodnih i tehničkih sistema.

U okviru njih mogu se izdvojiti

materijalni i nematerijalni organizacioni sistemi.

Najveći materijalni organizacioni sistem je

privredni ili ekonomski sistem.

Osnovne opšte-prihvaćene komponente privrednog sistema:

Resursi

Akteri

Procesori

Institucije

RESURSI

predstavljaju sve ono što je potrebno za realizaciju privredne aktivnosti,
oni obuhvataju
materijalne i nematerijalne resurse.

Pri tome,
materijalni resursi se mogu poistovetiti sa
sredstvima za rad i predmetima rada
(sredstva za proizvodnju i prirodni resursi - prirodno bogatstvo).

Nematerijalni resursi obuhvataju
ljudske resurse, tehnologiju,
kao i preduzetničke i menadžerske sposobnosti.

AKTERI

(vlasnici kapitala, zaposleni, država, potrošači)

PROCESORI

(realizatori privredne aktivnosti – pretvaranje
resursa u rezultate)

INSTITUCIJE

(tržište i privatna svojina)

POREĐENJE PRIVREDNIH SISTEMA

Načelno, moguće je izdvojiti četiri kriterijuma grupisanja privrednih sistema:

1. Prema karakteru vlasništva nad sredstvima za proizvodnju i oblicima prisvajanja – privatna i državna svojina,
2. Prema sistemu donošenja odluka u smislu centralizacije, odnosno decentralizacije
3. Prema motivacionom sistemu odnosno na osnovu impulsa koji pokreću ekonomske subjekte i utiče na njihovo odlučivanje – materijalni i nematerijalni motivi,
4. Prema načinu alokacije faktora proizvodnje i ekonomskih aktivnosti.

Na osnovu navedenih kriterijuma moguće je identifikovati
tri osnovne grupe
privrednih sistema.

To su:

1. kapitalistički ili tržišni sistem,
(privatna svojina kao postulat – slobodno tržište bez mešanja države)
2. socijalistički ili centralno-planski sistem
(postulat jednakosti – planska državna privreda)
3. kombinovani privredni sistem.
(realno stanje današnjice)

PREDUZEĆE

kao deo ekonomskog sistema

Alokacija i korišćenje ograničenih resursa vrši se u preduzeću koje se označava kao najbitniji segment ekonomskog sistema.

Preduzeće se sastoji iz tri podsistema,

a to su:

Podsistem resursa (inputa),
podsistem rezultata (outputa) i
podsistem transformacije inputa u outpute.

Preduzeća se razlikuju,
osim po privrednim aktivnostima koje obavljaju,
i prema poreklu kapitala, odnosno vlasničkoj strukturi.

Prema poreklu kapitala,
organizacioni oblici u okviru privredne aktivnost mogu biti u
privatnoj, državnoj i mešovitoj
svojini.

Preduzeća se dalje mogu organizovati kao:
inokosna preduzeća (sa jednim vlasnikom), partnerska preduzeća,
društvo za ograničenom odgovornošću i akcionarsko društvo.

Da bi preduzeće nastalo potrebno je da postoji neko ko je spreman da se upusti u tržišnu utakmicu, taj neko ko osniva preduzeća naziva se

PREDUZETNIK

neko ko je spreman da preuzme rizik i pokrene određeni biznis, a to može biti onaj ko poseduje sledeće karakteristike:

1. živi u ubeđenju da u svakom problemu leži potencijalna šansa,
2. veruje u sopstvene kvalitete,
3. ispoljava kreativnost,
4. poseduje takmičarski duh,
5. lako se prilagođava različitim situacijama,
6. svestan je da se uspeh ne dešava preko noći.

Osnovni motiv preduzetnika za osnivanje preduzeća jeste

PROFIT

što znači da je cilj
zaraditi više novca nego što je uloženo.

Shodno tome, može se reći da je

PREDUZEĆE

osnovni subjekt tržišne privrede

i

predstavlja samostalnu organizaciju ljudi i sredstava
koja izvršava određene zadatke
usmerene ka zadovoljavanju potreba ljudi

i

ostvarenju finansijskog rezultata
(dobitka ili profita).

Podela posla unutar preduzeća (tehnička podela rada) vrši se horizontalno i vertikalno.

Horizontalna podela jeste podela na funkcije.

Funkcija predstavlja skup aktivnosti kojima se ostvaruje neki trajni zadatak u procesu ostvarivanja ciljeva preduzeća.

(upravljanje, rukovođenje i izvršenje)

Vertikalna podela je podela na funkcije izvršenja.

Operativno izvršavanje zadataka preduzeća po osnovu radnog mesta

koje sadrži

materijalne i nematerijalne komponente.

Materijalne komponente radnog mesta su:

1. radnik
2. sredstva za rad
3. energija
4. prostor.

Nematerijalne komponente radnog mesta su:

1. zadatak
2. nadležnost
3. odgovornost.

OSNOVNI USLOVI ZA NASTANAK PREDUZEĆA

Preduzeće, kakvo danas postoji, nastalo je u kapitalizmu. Kapitalizam je obezbedio pogodan kontekst za nastanak preduzeća, jer ispunjava osnovne uslove za nastanak preduzeća,

a to su:

društvena i tehnička podela rada,
tržište i konkurencija i
privatna svojina.

Prvi uslov za nastanak preduzeća,
društvena i tehnička podela rada,
javlja se kao posledica raznovrsnosti ljudskih potreba i nemogućnosti zadovoljenja svih od strane istog pojedinca.

Društvena podela rada podrazumeva da svako preduzeće obavlja jednu ili više srodnih delatnosti.

U delatnosti spadaju privreda, trgovina, biznis, umetnost...

Osnovna društvena delatnost je privreda.

Ona u užem smislu obuhvata proizvodnju i raspodelu proizvoda.

U širem smislu privreda obuhvata sve vrste delatnosti i usluga koje omogućavaju ispunjenje svih čovekovih potreba.

Privreda se deli na sledeće grupe delatnosti:

Primarne

- poljoprivreda, lov, ribolov i šumarstvo

Sekundarne

- industrija, rudarstvo, građevinarstvo i proizvodno zanatstvo

Tercijarne

- saobraćaj, trgovina, turizam, ugostiteljstvo, zanatstvo, bankarstvo i komunalna privreda

Kvartalne

- obrazovanje, nauka, kultura, informacije, zdravstvo i socijalna zaštita.

Za razliku od društvene,
tehnička podela rada predstavlja
podelu posla unutar preduzeća.

To znači da je potrebno precizirati
ko je zadužen za obavljanje određenih aktivnosti unutar preduzeća.

Rad u preduzeću omogućava podelu rada između zaposlenih,
te njihovu specijalizaciju za pojedine segmente procesa rada.

Zahvaljujući podeli rada pojedinačni radnici se usredsređuju
na uže delove procesa rada, što omogućava razvoj njihovih
radnih sposobnosti, a time i povećanje efikasnosti rada.

Tržište i konkurencija

su drugi uslov potreban da bi preduzeće moglo da postoji.

Tržište je mesto na kome se susreću ponuda i tražnja
odnosno razmenjuju proizvodi.

Sa stanovišta preduzeća, razlikuje se tržište ponude i tražnje.

Na tržištu ponude ili prodajnom tržištu preduzeće prodaje svoje proizvode, dok na tržištu tražnje ili nabavnom tržištu kupuje resurse potrebne za proizvodnju ovih proizvoda.

Na tržištu vlada konkurencija,

to navodi preduzeće da posluju vodeći se ekonomskim principima, koji u načelu znače da treba težiti da se ostvare maksimalni rezultati uz minimalna ulaganja.

Konačno, treći uslov za nastanak preduzeća jeste
privatna svojina.

Privatna svojina podrazumeva da resursi koji se koriste radi obezbeđenja funkcionisanja preduzeća imaju svog vlasnika.

Pri tome, vlasnici proizvodnih resursa zahtevaju određeni prinos, odnosno očekuju da po osnovu ustupanja - korišćenja određenih resursa ostvare određenu finansijsku korist.

OBLICI ORGANIZOVANJA PREDUZEĆA

Preduzeće može biti organizovano od strane jednog ili više lica.

Ukoliko preduzeće ima jednog vlasnika reč je o preduzetniku,
kao što je već istaknuto.

U slučaju da je preduzeće osnovano od strane dva ili više lica
reč je o partnerstvu, odnosno partnerskom preduzeću.

Odgovornost vlasnika partnerskog preduzeća, partnera, je neograničena i
solidarna, što znači da svaki partner za obaveze preduzeća, odgovara
celokupnom svojom imovinom.

Sledeći oblik na putu razvoja jednog preduzeća jeste društvo sa ograničenom odgovornošću.

Društvo sa ograničenom odgovornošću
predstavlja društvo kapitala,
jer vlasnici odgovaraju samo do visine svojih uloga
(koji mogu biti u vidu novca, stvari ili prava).

Sa druge strane, za razliku od partnerskog preduzeća, vlasnici mogu prodati svoje uloge drugim licima bez da konsultuju ostale vlasnike društva sa ograničenom odgovornošću, i time, po drugom osnovu ugroziti funkcionisanje preduzeća.

Još jedan oblik organizacije preduzeća jeste
akcionarsko društvo.

Akcionarsko društvo ima najveći broj vlasnika,
čije je učešće često nesrazmerno,
a moć odlučivanja upravo zavisi od učešća u vlasništvu.

Vlasnici sa značajnim učešćem
samostalno učestvuju u odlučivanju
koje se realizuje u vidu rada skupštine akcionara.

Manjinski vlasnici, u odlučivanju učestvuju preko svojih predstavnika.

Jerome Klapka Jerome
(1859-1927)

NEMOGUĆE JE UŽIVATI U ODMORU
AKO SE PRE TOGA DOBRO NE UMORITE

Engleski pisac i komičar.

HVALA NA PAŽNJI!